

Тема: Формування готовності до екологічної самоосвіти у студентів ВНЗ за допомогою традиційних та інноваційних педагогічних технологій

План

1. Потреба формування готовності до екологічної самоосвіти у студентів ВНЗ України (майбутніх фахівців).
  2. Використання традиційних та інноваційних педагогічних технологій на аудиторних заняттях.
  3. Створення сприятливого навчального середовища.
  4. Вибір оптимального методу самооцінки.
- Ключові поняття теми: екологічна самоосвіта, готовність до екологічної самоосвіти, педагогічна технологія, навчальне середовище, методи самооцінки.

Рекомендована література:

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. – Видання перше. – К. : Українська Видавнича Спілка, 1997. – 441 с.
2. Лозниця В.С. Психологія і педагогіка: основні положення: Навчальний посібник. — К. : «Екс Об», 2001. — 304 с.
3. Освітні технології: навчально-методичний посібник / [О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.] ; за ред. О. М. Пехоти. – К. : А. С. К., 2002. – 255 с.
4. Основи психології та педагогіки. — Методичний посібник. / [А. Я. Боднар, М. О. Голубева, Н. М. Давидюк та ін.] — К. : Видавництво ТОВ «НВП ІНТЕРСЕРВІС», 2011. — 212 с.
5. Полат Є. С. Нові педагогічні та інформаційні технології в системі освіти // Педагогічна майстерність: хрестоматія: навч. посіб. / [упорядн. І. А. Зязюн, Н. Г. Базилевич, Т. Г. Дмитренко та ін.]; за ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища шк., 2006. – С. 480-484.
6. Практикум педагогічної майстерності: Навчальний посібник/ [Сергеева Л. М., Молчанова А. О., Пащенко О. В. та ін.] ; за ред. В. В. Олійника – К. : ТОВ «Етіс Плюс», 2008. – 184 с.
7. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.
8. Ярощук Л. Г. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти: навч. посіб. / Лілія Григорівна Ярощук. – К. : Видавничий дім «Слово», 2010. – 304 с.
9. Barkley E. F. Collaborative Learning Techniques : a handbook for college faculty / [E. F. Barkley, K. P. Cross, C. H. Major]. – Published by Jossey-Bass, 2005. –303 p.
10. Clavins M. Environment and Sustainable Development / [M. Clavins, W. L. Filho, Ja. Zaloksnis]. – Riga : Academic Press of University of Latvia, 2010. – 300 p.
11. Corcoran P. B. Higher Education and the Challenge of Sustainability: problematic, promise, and practice / [P. B. Corcoran, A. E. J. Wals]. – The Netherlands : Kluwer academic publishers, 2004. – 355 p.

12. Elliott J. Environmental education in Europe: innovation, marginalization or assimilation / [J. Elliott]. – Paris : OESD, 1991. – PP. 19-36.
13. Hart P. Teachers' thinking in environmental education: consciousness and responsibility / [P. Hart]. – New York : Peter Lang Publishing, 2004. – 260 p.
14. Scott W. Key Issues in Sustainable Development and Learning. A critical review / [W. Scott, S. Gough]. – London : Routledge Falmer, 2004. – 268 p.
15. Sterling S. Sustainable Education. Re-visioning Learning and Change / [S. Sterling]. – Green Books for The Schumacher Society, 2004. – 96 p.

Формалізована структура змісту теми

Екологічне самоосвіта – це освіта екологічного спрямування, яку здобувають у процесі самостійної роботи вихованця і є складовою частиною педагогічного процесу в стаціонарному навчальному закладі.

Міжнародні документи щодо нагальності розвитку освіти для сталого розвитку:

- Белградська хартія (1975 р.)
- Тбіліська декларація (1977 р.)
- Стратегія збереження світу (1980 р.)
- Порядок денний на XXI століття (1992 р.)
- Салонікська декларація (1997 р.)
- Хартія Землі (2000 р.)
- Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй (2002 р.)
- Софійська конференція з освіти дорослих (2002 р.)
- 2005–2014 рр. Декада освіти для сталого розвитку (ЮНЕСКО, 2003)
- Заява міністрів охорони навколишнього природного середовища країн ЄЕК ООН про освіту з метою сталого розвитку (Київ, Україна, 2003 р.)

Структурні компоненти готовності до екологічної самоосвіти майбутніх фахівців природничих спеціальностей.

Типи компонентів	Показники	Методи формування	Діагностичні ознаки	Інструменти ідентифікації
Мотиваційний	Інтерес Зацікавлення Бачення перспективи	Методи активного навчання	Окреслена чітка сфера зацікавленості Сформованість професійних цілей	Тестування, відвідування занять Дидактичні опитувальники Активність на семінарських і практичних заняттях
Когнітивний	Обов'язкові для засвоєння теоретичні знання Широка інформованість в екологічній проблематиці Обізнаність в екологічних інноваціях	Активізація навчально-пізнавальної діяльності	Уміння правильно вирішувати поставлені завдання. Уміння швидко орієнтуватись в екологічному просторі	Загальна академічна успішність. Відвідування екологічних заходів. Участь у профільних конференціях і наукових заходах
Операційно-діяльнісний	Практичні уміння Професійні навички Здатність до екологічної самоосвіти	Активізація навчально-пізнавальної діяльності. Виконання практичних завдань. Рольові та імітаційні ігри. Робота в малих групах.	Вміння застосовувати на практиці здобуті знання. Екологічно-дружньо поведінка. Аргументованість власної позиції під час дискусій.	Оцінки з проф.-орієнтованих предметів. Успішний захист курсових і дипломних робіт. Проходження профільної практики. Презентація проєктів.

Оцінюваль-но-корегу-вальний	Рівень засвоєння знань	Сократична дискусія. Дебати. Рефлексія. Самооцінювання.	Об'єктивна оцінка своїх професійних якостей, визначення прогалин у знаннях і робота над ними	SWOT-аналіз. Зрізи знань. Тести на самооцінку.
Суб'єктивний	Я-концепція Самосвідомість Самооцінка	Саморефлексія. Завдання для самостійного виконання	Ставлення до дії. Участь у дискусіях.	Психологічні тести. Індивідуальні завдання.

Традиційні методи навчання – методи, які використовувалися протягом багатьох століть і застосовуються в сучасній навчальній практиці.

Традиційні методи навчання:

Словесні (вербальні):

Метод розповіді передбачає усний живий і образний, емоційний і послідовний виклад переважно фактичного матеріалу в пояснювальній чи оповідальній формі.

- Науково-популярна розповідь
- Художня розповідь
- Розповідь-опис чи оповідання

Пояснення – переважно монологічна форма викладу навчального матеріалу, коли є потреба доведення або обґрунтування певного положення, розкриття сутності різних явищ, аналіз певної інформації.

Лекція – використовується для розгорнутого теоретичного повідомлення, наукового аналізу та обґрунтування складних і об'ємних наукових проблем.

- Курсові та монографічні лекції
- Лекції-дискусії
- Лекції-консультації
- Програмовані лекції
- Лекції з використанням техніки зворотного зв'язку

Бесіда – метод словесного обговорення матеріалу, що вивчається.

- Вступна
- Бесіда-повідомлення
- Бесіда-повторення

- Контрольна
- Репродуктивна
- Катехізисна
- Евристична

Дискусія – дієвий метод обговорення питання, що вивчається. Вона передбачає колективне обговорення якоїсь спірної проблеми, під час якого пізнається істина.

- «Побіжна»
- Дискусія, спрямована на формування переконань
- Справжня навчальна дискусія

Семінарське заняття – колективний науковий пошук певної навчальної проблеми і шляхів її ефективного розв’язання. Семінар – це основний вид занять для поглиблення і закріплення знань, формування переконань та розвитку особистості.

Наочні: показ – навчальний метод, що становить сукупність прийомів, дій і засобів, за допомогою яких в учнів створюється наочний образ предмета, котрий вивчається, формується конкретне уявлення про нього.

- Ілюстрування
- Демонстрація

Практичні – різноманітні практичні заняття (вправи, лабораторні роботи, практичні роботи, інструктажі).

Методи контролю і самоконтролю допомагають побачити досить повну картину всього навчального процесу, сприяють виявленню рівня реальних досягнень у навчанні, з’ясуванню недоліків цього процесу і шляхів їх подолання, внесенню до нього необхідних коректив, надають дидактичному процесу логічної, змістовної і методичної завершеності.

Самостійна робота – сукупність різноманітних навчальних прийомів і дій, за допомогою яких студенти самостійно поглиблюють і закріплюють раніше набуті теоретичні знання, практичні навички й уміння, а також опановують нові. Найбільш складним видом є робота з друкованими джерелами.

Сучасні діалогічні методи навчання в дидактиці називаються методами активізації навчально-пізнавальних дій. Вони використовуються з метою активізації пізнавальної діяльності суб’єктів учіння за допомогою спеціальних прийомів і способів.

Технології активного спілкування:

- Активне слухання, спостереження
- Уважність
- «Відкривання дверей»
- Зондування
- Перефразування
- Перевірка сприйняття.

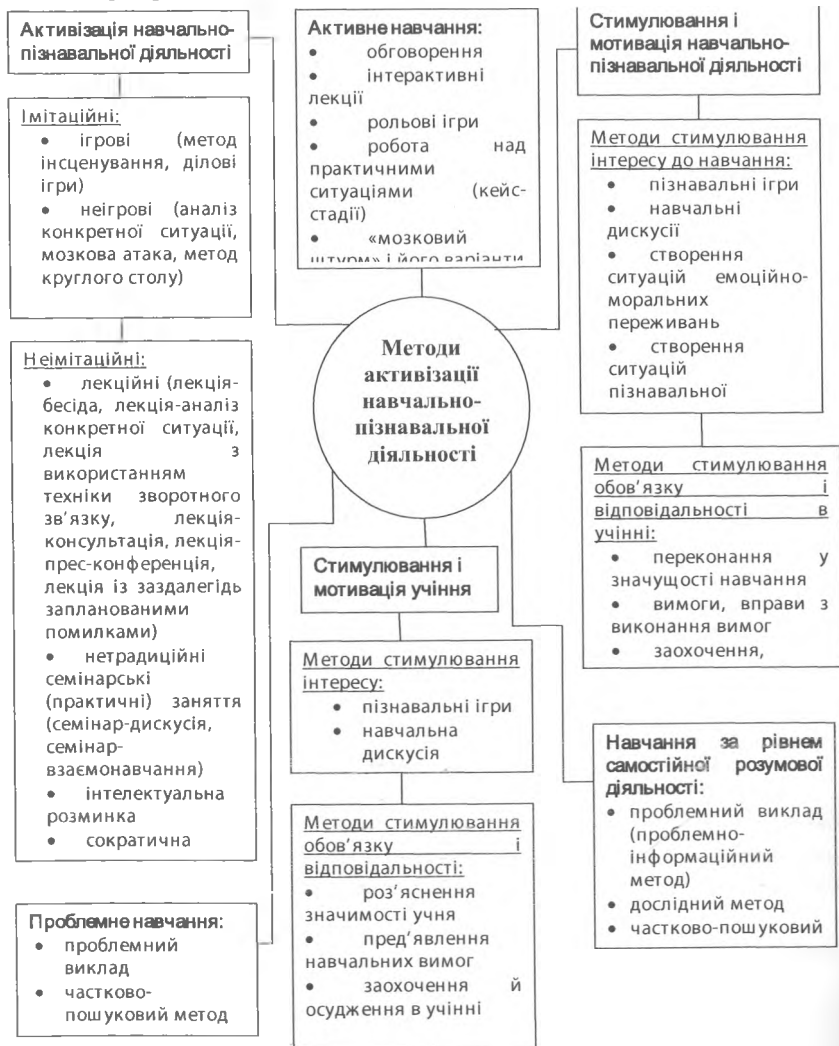

Рис. 1. Класифікація методів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів

Компоненти сприятливого навчального середовища:

- Педагогічний (багаж знань викладача, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, управління аудиторією, міжособистісне спілкування)
- Адміністративний (розуміння Статуту та внутрішніх правил ВНЗ, атмосфера в аудиторії)
- Методичний (підручники, методичні комплекси, педагогічні технології)
- Технічний (оснащення аудиторії навчальною технікою та устаткуванням, офісне приладдя, доступ до інформаційних ресурсів)

Формування навичок самооцінки:

- Старанність: активність (участь у поточній діяльності), виконання робіт, передбачених навчальним планом
- Поведінка: виконання правил ВНЗ (задекларовані та «неписані» правила поведінки), командна робота (досягнення цілей роботи групи)
- Відвідування: присутність, пропуски, запізнення

Вправи, тести, задачі.

Завдання 1

Проаналізуйте динаміку своєї успішності з екологічних дисциплін за весь час навчання у ВНЗ та порівняйте її зі зміною рівня свого професіоналізму в цій галузі. Чи простежуються певні взаємозв'язки? На скільки точно, на Вашу думку, успішність корелює з набуттям професійних знань та навичок?

Завдання 2

Охарактеризуйте своє ставлення до природничої освіти у ВНЗ, оцінивши твердження відповідно до запропонованих варіантів.

Таблиця 2

Оцінка власного ставлення до здобуваної освіти у ВНЗ

Моя природнича освіта у ВНЗ					
№	Варіанти відповідей	так	скоріше так	скоріше ні	Ні
1.	Мені подобається				
2.	Стимулює до активної діяльності				
3.	Абсолютно безперспективна				
4.	Формує навички самостійної роботи				
5.	Допомагає здобути фахові знання				
6.	Викликає повагу				
7.	Пригнічує				

8.	Впливає на мою поведінку у повсякденному житті				
9.	Характеризується високою успішністю у навчанні				
10.	Зовсім не цікава				
11.	Дає змогу об'єктивно оцінити свої дії				
12.	Стимулює до подальшого саморозвитку				
13.	Спонукає брати участь в екологічних заходах				

Завдання 3

Зробіть психолого-педагогічне обґрунтування найважливіших навичок готовності до екологічної самоосвіти.

Завдання 4

Визначте внутрішні та зовнішні чинники, що сприяють формуванню у студентів готовності до самоосвіти

Таблиця 3

Визначення внутрішніх та зовнішніх чинників, що сприяють самоосвіті студентів

Внутрішні чинники, що сприяють самоосвіті студентів	Зовнішні чинники, що сприяють самоосвіті студентів

Завдання 5

Оцініть свій рівень готовності до екологічної самоосвіти, проаналізувавши власні відповіді на такі запитання:

1. Наскільки важливими є навички та вміння самоосвіти у Вашій майбутній професійній діяльності?
2. Чи застосовуєте Ви здобуті в університеті екологічні знання та навички?
3. Чи вважаєте Ви себе екологічно свідомими?
4. Чи виникали у Вас проблеми в навчанні в зв'язку з тим, що Ви не приділяли належної уваги самопідготовці?

5. Скільки свого часу Ви приділяєте підготовці до екологічних дисциплін?
6. Чи ознайомлювались Ви з додатковими джерелами екологічної інформації при підготовці до навчальних дисциплін?
7. Чи вважаєте Ви за потрібне займатись екологічною самоосвітою під час навчання?
8. Чи відмічали Ви у своєму повсякденному житті приклади небалого ставлення до довкілля, яким існує більш позитивна альтернатива?
9. Скільки часу, на Вашу думку, потрібно відводити студенту для своєї самоосвіти?

Завдання 6

Які якості забезпечують студентам природничих спеціальностей ефективність їх професійного мислення. Проранжуйте у порядку їх важливості (1 – найнижчий ранг, 20- найвищий).

Ранг	Якості
	Загальна обізнаність
	Активність
	Захоплення своєю справою
	Просторове мислення
	Потреба в постійному освоєнні додаткових знань
	Почуття гумору
	Узагальнення інформації
	Використання інформаційних технологій
	Мотивація та інтерес
	Оцінка результатів своїх дій
	Відстежування сучасної інформації
	Вміння аналізувати
	Планування своїх дій
	Порівняння інформації
	Професійна інтуїція
	Швидкість мислення
	Професійний інтелект
	Передбачення результатів своїх дій
	Задоволення після вдало виконаного завдання
	Структурування навчального матеріалу

Завдання 7

Проаналізуйте одну з актуальних екологічних проблем, давши розгорнуті відповіді на такі запитання:

- В якій екологічній ситуації перебуває людство тепер? (описати сучасний стан та ознаки обраної екологічної проблеми);
  - Куди ми прагнемо? (змодельувати стан, коли ця екологічна проблема відсутня, назвати індикатори такого стану);
  - Як цього досягнути? (розробити стратегічний план дій);
  - Що вже тепер робиться в цьому напрямі? (оцінити нагальну ситуацію).
- Результати презентуйте та обговоріть з усією групою.

Завдання 8.

Вам пропонуються для оцінювання та самооцінювання професійно важливі якості фахівців природничих спеціальностей (оцінка: 1 найнижча, 5 – найвища):

№ з/п	Змодельуйте ідеального фахівця природничої спеціальності		Змодельуйте типового фахівця природничої спеціальності		Здійсніть самооцінку ваших якостей як фахівця природничої спеціальності	
	ЯКОСТІ	ОЦІНКА	ЯКОСТІ	ОЦІНКА	ЯКОСТІ	ОЦІНКА
1	Інтерес до природничої спеціальності		Інтерес до природничої спеціальності		Інтерес до природничої спеціальності	
2	Інтерес до природничої діяльності		Інтерес до природничої діяльності		Інтерес до природничої діяльності	
3	Професійний інтелект		Професійний інтелект		Професійний інтелект	
4	Практичне мислення		Практичне мислення		Практичне мислення	
5	Якісне виконання фахових завдань		Якісне виконання фахових завдань		Якісне виконання фахових завдань	
6	Екологічна культура		Екологічна культура		Екологічна культура	
7	Професійна компетентність		Професійна компетентність		Професійна компетентність	
8	Оцінка і самооцінка		Оцінка і самооцінка		Оцінка і самооцінка	
9	Професійна самоосвіта		Професійна самоосвіта		Професійна самоосвіта	
10	Готовність до екологічної самоосвіти		Готовність до екологічної самоосвіти		Готовність до екологічної самоосвіти	
11	Впевнене користування професійним обладнанням		Впевнене користування професійним обладнанням		Впевнене користування професійним обладнанням	
12	Дбайливе ставлення до довкілля		Дбайливе ставлення до довкілля		Дбайливе ставлення до довкілля	
13	Відповідальне ставлення до своєї діяльності		Відповідальне ставлення до своєї діяльності		Відповідальне ставлення до своєї діяльності	

Контрольні запитання

1. Чим зумовлена потреба студентів ВНЗ в екологічній самоосвіті?

2. В яких державних програмах передбачено розвиток екологічної освіти у ВНЗ?
3. Які міжнародні документи створено з метою широкого провадження освіти для сталого розвитку?
4. Які інноваційні педагогічні технології можна використовувати на академічних заняттях з екологічних дисциплін?
5. Які особисті та професійні навички можна розвинути у студентів під час викладання екологічних дисциплін, використовуючи інноваційні педагогічні технології?
6. Що є принциповою різницею між традиційними та інноваційними педагогічними технологіями? Охарактеризувати їхні особливості.
7. Що таке сприятливе навчальне середовище?
8. Що належить до визначальних факторів формування сприятливого навчального середовища?
9. Назвіть основні методи самооцінки.
10. Яким чином потрібно використовувати результати самооцінки для ефективного формування готовності до самоосвіти?

Альтернативно-тестові завдання для самоконтролю

1. На скільки коректною є думка про те, що формування готовності до екологічної самоосвіти є невід'ємною рисою фахівця високого рівня?
2. Чи правильним буде твердження, що інноваційні педагогічні технології є здобутком сучасності, а тому не мають нічого спільного з традиційними?
3. Чи можна стверджувати, що основу створення сприятливого навчального середовища становлять добре сформовані навички міжособистісного спілкування?
4. Серед структурних компонентів готовності до екологічної самоосвіти виділяють мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, оцінювально-корегувальний та суб'єктний. Які педагогічні методи можна використовувати для формування кожного з цих компонентів?
5. Чи погоджуєтесь ви з твердженням, що методи самооцінки не дають змоги об'єктивно ідентифікувати рівень сформованості готовності до екологічної самоосвіти?

Завдання для самостійної роботи

- Опрацювати матеріал за підручником Ващенко Г. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. – Видання перше. – К. : Українська Видавнича Спілка, 1997. – 441 с. Розділ 2. Методи навчання (С. 102-136):

- Види методів відповідно до форм логічного мислення: «індуктивний», «дедуктивний», «аналітичний», «синтетичний»;
- Види методів відповідно до технічних засобів організації навчання: «лекційний», «евристичний», «дослідницький»;

- Поділ методів навчання за характером накопичення знань: пасивні, напівактивні, активні;
- Емпіричні й експериментальні способи дослідження в науці;
- Визначити переваги і недоліки методів навчання

- Опрацювати питання «Екологічна самоосвіта як фактор професійного розвитку» за методичним посібником Основи психології та педагогіки. — Методичний посібник. /А.Я. Боднар, М.О. Голубєва, Н.М. Давидюк та ін. — К.: Видавництво ТОВ «НВП ІНТЕРСЕРВІС», 2011. — 212 с. (С. 151-163)

- Опрацювати матеріал за підручником Практикум з педагогічної майстерності: Навчальний посібник /Кол. автор.: Сергєєва Л.М., Молчанова А.О., Пащенко О.В. та ін./За ред. В.В.Олійника – К.: ТОВ «Етіс Плюс», 2008. – 184 с. (С. 81-83)

Проаналізуйте процес формування навичок до самоосвіти відповідно до категорій таксономії Блума. До кожної категорії визначте необхідні навчальні завдання та навчальні результати